

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/nauka/konferencje-naukowe/99645,Konferencja-naukowa-Niemiecki-oboz-Soldau-w-swietle-najnowszych-badan-i-prac-pos.html>
2023-06-06, 07:14

Konferencja naukowa „Niemiecki obóz Soldau w świetle najnowszych badań i prac poszukiwawczo-ekshumacyjnych” - Działdowo, 27 maja 2020

Konferencja odbyła się w przededniu 79. rocznicy męczeńskiej śmierci abp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego i bp. Leona Wetmańskiego (patronów miasta Działdowa).

Konferencję poprzedziła uroczysta Msza święta w Kościele pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej i Błogosławionych abp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego i bp. Leona Wetmańskiego oraz złożenie wieńców przy pomniku ofiar obozu (przy kościele).

We Mszy świętej wzięli udział księża reprezentujący parafie z Działdowa, Zielunia i Dłutowa. Piękną homilię wygłosił ks. kanonik Stefan Jan Cegłowski (proboszcz Katedry w Płocku). Wśród delegacji składających wieńce przy pomniku byli przedstawiciele Instytutu Pamięi Narodowej (na czele z dyrektorem Oddziału IPN w Gdańsku prof. Mirosławem Golonem), Muzeum Pogranicza w Działdowie, który reprezentował dyrektor Patryk Kozłowski oraz Stowarzyszenia Odnowy Chrześcijańskiej „Pamięć i Tożsamość” z prezesem Zenonem Gajewskim na czele. Kwiaty złożyli także burmistrz Miasta Działdowa Grzegorz Mrowiński i zaproszeni goście.

Konferencja miała miejsce w Muzeum Pogranicza na Zamku w Działdowie. Otworzył ją dyrektor muzeum Patryk Kozłowski. Następnie głos zabrał prof. Mirosław Golon, który nawiązał do ciągle nierozwiązanej kwestii należytego upamiętnienia obozu w Działdowie i niszczącego budynku dawnych zabudowań obozowych. Stwierdził ponadto, że:

Budowa muzeum obozu to obowiązek całego państwa.

Podkreślił przy tym, iż miasto Działdowo potrzebuje wsparcia finansowego przy utworzeniu i utrzymaniu tak dużej placówki.

Głos zabrali następnie Zenon Gajewski oraz dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu prokurator Andrzej Pozorski. W swoim wystąpieniu podkreślał korzyści wynikające ze współpracy historyków i prokuratorów w procesie wyjaśnienia historii tej niemieckiej zbrodni. Wspomniał także prowadzone w minionym 2019 r. prace ekshumacyjno-poszukiwawcze prowadzone pod nadzorem prok. Tomasza Jankowskiego (z Oddziałowego Biura Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Gdańsku).

W ostatnich latach pojawiają się artykuły prasowe relatywizujące odpowiedzialność Niemców w tworzeniu obozów koncentracyjnych. Wydawałoby się, że w obronie

prawdy wystarczy działalność badawcza, działalność historyka, okazało się, że jednak nie. Do tej roli musi przyłączyć się też prokurator, który musi podjąć określone czynności, żeby zabezpieczyć materiał dowodowy – podkreślał.

W dalszej części wydarzenia miały miejsce wystąpienia referentów, reprezentujących różne ośrodki naukowe i stowarzyszenia zajmujące się badaniem dziejów obozu Soldau.

Przedstawiono następujące tematy:

Tomasz Jankowski (OKŚZpNP IPN w Gdańsku) – *Ekshumacja ofiar niemieckich zbrodni w Białutach koło Działdowa jako dowód polityki eksterminacyjnej III Rzeszy. Skuteczność akcji „1005”*,

dr Dariusz Burczyk (OKŚZpNP IPN w Gdańsku) – *Organizacja i działalność Selbstschutzu w Działdowie w świetle materiałów ze śledztwa OKŚZpNP w Gdańsku*,

Janusz Piwowar (Archiwum IPN w Warszawie) – *Niemiecki obóz w Działdowie w świetle zachowanych akt gestapo w Ciechanowie-Płocku*,

Bartosz Januszewski (Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Gdańsku) – *Unternehmen Tannenberg/Intelligenzaktion na Ziemi Działdowskiej 1939–1940/1941*,

Mateusz Kubicki (Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Gdańsku) – *Zbrodnia w Lesie Szpęgawskim 1939–1940*,

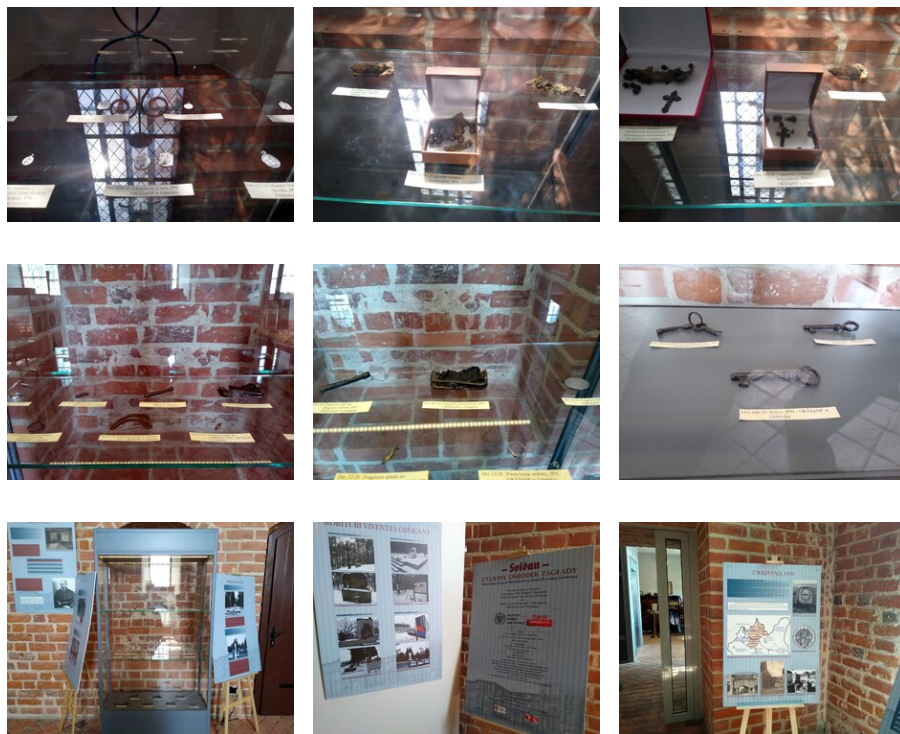
Andrzej Rutecki (Stowarzyszenie Odnowy Chrześcijańskiej „Pamięć i Tożsamość” w Działdowie) – *Godni są, aby czcili i szanowali ich wszyscy. Męczennicy z Płocka-patronami Działdowa*.

Warto wyróżnić wystąpienie prok. Tomasza Jankowskiego, który zilustrował je unikalnymi zdjęciami odnalezionych artefaktów. Wiele z nich to osobiste przedmioty ofiar, a także dowody pozostawione przez katów – sprawców zbrodni.

Podsumowując konferencję należy podkreślić, że odbyła się ona w 80. rocznicę śmierci w obozie Soldau ostatniego przedwojennego prezydenta miasta Płocka z lat 1935–1939 Stanisława Wasiaka, który zginął najpewniej rozstrzelany w Lesie Komornickim (nieдалеко Działdowa) w dniu 27 maja 1940 roku. Jego imię wymienił w swoim referacie przedstawiciel Oddziału IPN w Gdańsku Bartosz Januszewski.

Wraz z konferencją przygotowane zostały wydarzenia towarzyszące. Pierwszym wydarzeniem jest unikatowa prezentacja artefaktów z prac poszukiwawczo-ekshumacyjnych prowadzonych przez OKŚZpNP. Towarzyszy jej wystawa autorstwa Bartosza Januszewskiego pt. *Soldau – utajony ośrodek zagłady. Niemieckie obozy w Działdowie w latach II wojny światowej*. Oba wydarzenia dostępne będą do 10 czerwca br.

Od 27 maja dostępny jest również oficjalnie na kanale IPNtv film dokumentalny w reż. Marii Cegiełki pt. *Soldau. Miasto na pograniczu śmierci* (to premiera filmu w Internecie):

Organizatorami wydarzenia byli:

Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku

[Muzeum Pogranicza w Działdowie](#)

[Stowarzyszenie Odnowy Chrześcijańskiej „Pamięć i Tożsamość” w Działdowie](#)

Konferencja odbyła się pod patronatem:

Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr. Jarosława Szarka
Senator RP Bogusławy Orzechowskiej
Wojewody Warmińsko-Mazurskiego Artura Henryka Chojeckiego
Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego Gustawa Marka Brzezina
Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych
Radia Olsztyn

RYS HISTORYCZNY

Soldau – utajony ośrodek zagłady znajdował się 500 metrów od centrum miasta, zaledwie 50 metrów od dworca kolejowego. Główny budynek koszarowy został zaadaptowany na blok więźniarski. Na terenie lagru znajdowały się także budynek mieszkalny dla załogi, kasyno, wartownia, łaźnia, ustęp, kuchnia oraz miejsce przesłuchań. W centralnej części obozu usytuowany był dziedziniec, na którym odbywały się m.in. karne ćwiczenia. Całość otoczona została drutem kolczastym i murem. W narożnikach ustawiono wieżyczki strażnicze.

Pamiętam, że obóz podzielony był na trzy zasadnicze części: dla księży, dla Żydów i dla nas – zwykłych Polaków. Do ubikacji chodziłyśmy na podwórko, gdzie wykopany był długi rów (...). Widziałam, jak wpadł do tego dołu chłopiec, chyba 10-letni, a Niemcy, zaśmiewając się, przydusili go kijami i utopili (...). Koło tej ubikacji była zamknięta brama, przez którą było widać obóz dla Żydów. Kiedyś widziałam jak Niemcy zakopywali tam żywego człowieka – wspominała Halina Rogozińska, więźniarka Soldau.

Na terenie działdowskiego obozu nie było krematoriów, rusztów z szyn kolejowych czy dołów ciepłalnych. Zwłoki mordowanych były wywożone do okolicznych lasów i tam grzebane w masowych grobach.

Jaki był dokładny bilans ofiar niemieckiego obozu Soldau? Trudno odpowiedzieć na to pytanie precyzyjnie, ponieważ pełna dokumentacja obozowa nie zachowała się. Według ustaleń historyków liczba osadzonych w całym okresie funkcjonowania obozu waha się od 20 do nawet 200 tys. Równie duża rozpiętość danych dotyczy liczby zamordowanych, którą szacuje się między 3 a 30 tys.